



WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 kwietnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda (przewodniczący)

SSN Halina Kiriło

SSA Marek Szymanowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa M. B.
przeciwko Sądowi Okręgowemu w Z.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 10 kwietnia 2024 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie
z dnia 30 grudnia 2021 r., sygn. akt VIII Pa 151/21,

I. oddala skargę kasacyjną;

**II. zasądza od pozwanego Sądu Okręgowego w Z. na rzecz
powoda M. B. - tytułem zwrotu kosztów postępowania
kasacyjnego - kwotę 1.350 (jeden tysiąc trzysta pięćdziesiąt)
złotych z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w spełnieniu
świadczenia pieniężnego za okres przypadający po upływie
tygodnia od dnia doręczenia niniejszego orzeczenia do dnia
zapłaty.**

Halina Kiriło Maciej Pacuda SSA Marek Szymanowski

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 20 maja 2021 r. Sąd Rejonowy w Lublinie (Lublin-Zachód) zasądził od Sądu Okręgowego w Z. na rzecz M. B. kwotę 45.620,99 zł obejmującą uposażenie rodzinne powoda, za okres od czerwca 2018 r. do stycznia 2019 r., wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie, liczonymi od kwot miesięcznego świadczenia (4.529,86 zł), za okres od 1-go dnia każdego kolejnego miesiąca, poczynając od 1 czerwca 2018 r. oraz zasądził od pozwanego na jego rzecz kwotę 2.700 zł tytułem zwrotu procesu.

Sąd Rejonowy ustalił, że M. B. był mężem U. B. - sędzi Sądu Okręgowego w Z., która zmarła [...] 2014 r. Od 1 stycznia 2014 r. wynagrodzenie U. B. było ustalone w szóstej stawce awansowej i wynosiło 9.573,15 zł miesięcznie pismo. 3 listopada 2014 r. powód zwrócił się do Prezesa Sądu Okręgowego w Z. z wnioskiem o przyznanie mu uposażenia rodzinnego w związku ze śmiercią żony U. B., zatrudnionej w chwili śmierci na stanowisku sędziego Sądu Okręgowego oświadczając jednocześnie, że nie pobiera ani też nie ma przyznanego prawa do emerytury lub renty. W piśmie z dnia 2 grudnia 2014 r. Prezes Sądu Okręgowego w Z. poinformował M. B., że spełnia warunki do uzyskania renty rodzinnej w myśl art. 102 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych w związku z art. 70 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz wezwał go do przedstawienia informacji o wysokości uzyskanego przez niego przychodu za ostatni kwartał kalendarzowy. Ze złożonego przez powoda oświadczenia wynikało, że osiągnął on przychód wyższy niż 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy ostatnio ogłoszony przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.

Decyzją z dnia 18 grudnia 2014 r. Prezes Sądu Okręgowego w Z. poinformował powoda, że stosownie do art. 102 § 1 Prawa o ustroju sądów powszechnych spełnia warunki wymagane do uzyskania renty rodzinnej w myśl przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS i służy mu prawo do uposażenia rodzinnego. Jednocześnie poinformował go, że w myśl art. 104 ust. 7 ustawy o emeryturach i rentach z FUS zawiesza mu prawo do pobierania uposażenia

rodzinnego z powodu osiągnięcia przychodu w kwocie wyższej niż 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa GUS. W dniu 5 lutego 2020 r. powód wystąpił do pozwanego o wypłatę zaległego uposażenia rodzinnego po zmarłej żonie za okres 22 sierpnia 2014 r. - 31 stycznia 2020 r. wraz z ustawowymi odsetkami oraz bieżącą wypłatę uposażenia rodzinnego. W odpowiedzi na to pismo Prezes Sądu Okręgowego w Z. poinformował powoda M. B., że podtrzymał decyzję Prezesa Sądu Okręgowego w Z. z 18 grudnia 2014 r., bowiem w jego ocenie powód spełnia warunki do uzyskania renty rodzinnej i w konsekwencji przysługuje mu uposażenie rodzinne, jednakże prawo do pobierania tego uposażenia uległo zawieszeniu i stan ten trwa do chwili obecnej. W dalszej części tego pisma Prezes pozwanego Sądu wskazał, że wyklądania przepisów ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych powiązana z przepisami ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych dokonana przez Ministerstwo Sprawiedliwości powoduje, że w przypadku osiągnięcia przez uprawnionego do uposażenia rodzinnego przychodu w kwocie wyższej niż 130% przeciętnego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego wypłata świadczenia ulega zawieszeniu. Wobec zaś podległości hierarchicznej w zakresie dysponowania środkami finansowymi stanowisko Ministerstwa Sprawiedliwości jest wiążące dla prezesów sądów powszechnych w Polsce. Zgodnie z komunikatem Prezesa GUS z dnia 9 sierpnia 2017 r. przeciętne wynagrodzenie w drugim kwartale 2017 r. wynosiło 4.220,69 zł, a zgodnie z komunikatem Prezesa GUS z dnia 9 sierpnia 2018 r. przeciętne wynagrodzenie w drugim kwartale 2018 r. wynosiło 4.521,08 zł.

Powód M. B. od śmierci żony nie miał ustalonego prawa do emerytury lub renty.

Sąd Rejonowy wskazał, że zgodnie z art. 102 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r., poz. 365; dalej jako P.u.s.p. lub ustawa ustrojowa) w razie śmierci sędziego albo sędziego w stanie spoczynku, członkom jego rodziny, spełniającym warunki wymagane do uzyskania renty rodzinnej w myśl przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przysługuje uposażenie rodzinne w wysokości: dla jednej osoby uprawnionej - 85%, dla dwóch osób uprawnionych - 90%, dla trzech lub więcej osób

uprawnionych - 95% podstawy wymiaru. Podstawę wymiaru uposażenia rodzinnego przysługującego rodzinie stanowi: w przypadku rodziny zmarłego sędziego w stanie spoczynku - uposażenia, jakie przysługiwało w chwili śmierci zmarłemu sędziemu w stanie spoczynku; w przypadku rodziny zmarłego sędziego albo zmarłego sędziego w stanie spoczynku przeniesionego na podstawie art. 100 § 1 P.u.s.p. uposażenie, jakie przysługiwałoby mu w chwili śmierci zgodnie z art. 100 § 2 P.u.s.p. Stosownie do treści art. 70 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2020 r., poz. 53; dalej także jako ustawa emerytalna) wdowa ma prawo do renty rodzinnej, jeżeli w chwili śmierci męża osiągnęła wiek 50 lat lub była niezdolna do pracy albo wychowuje co najmniej jedno z dzieci, wnuków lub rodzeństwa uprawnione do renty rodzinnej po zmarłym mężu, które nie osiągnęło 16 lat, a jeżeli kształci się w szkole - 18 lat życia, lub jeżeli sprawuje pieczę nad dzieckiem całkowicie niezdolnym do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolnym do pracy, uprawnionym do renty rodzinnej. Stosownie do ust. 5 przepisy te mają zastosowanie odpowiednio do wdowca.

Na mocy art. 104 ust. 7 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, prawo do emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy oraz renty rodzinnej, do której uprawniona jest jedna osoba, ulega zawieszeniu w razie osiągania przychodu w kwocie wyższej niż 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.

W sprawie bezspornym było, że w chwili śmierci żony U. B., sędziego Sądu Okręgowego w Z., powód M. B. spełniał warunki do uzyskania uposażenia rodzinnego - osiągnął wiek 50 lat. Jednak wypłata tego świadczenia została decyzją Prezesa Sądu Okręgowego w Z. z 18 grudnia 2014 r. wstrzymana na podstawie art. 104 ust. 7 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, bowiem powód osiągał miesięcznie przychody przekraczające 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia.

Powód domagając się zapłaty od pozwanego uposażenia rodzinnego powołał się na wyrok Sądu Najwyższego z 27 czerwca 2018 r., I PK 78/17 (OSNP 2019 nr 1, poz. 5) i podaną w nim argumentację. W powołanym judykacie Sąd Najwyższy orzekł, że wypłata uposażenia rodzinnego nie ulega zmniejszeniu lub zawieszeniu z powodu

osiągania przez uprawnionego członka rodziny zmarłego sędziego przychodu z innego tytułu, ponieważ art. 102 § 1 P.u.s.p. odsyła do ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm. dalej także jako ustawa emerytalna) wyłącznie w zakresie warunków wymaganych do uzyskania renty rodzinnej (art. 68-71 tej ustawy). W uzasadnieniu tego wyroku Sąd Najwyższy, powołując się na dotychczasowe orzecznictwo, poglądy doktryny i piśmiennictwa podkreślił, że uposażenie rodzinne należne członkom rodziny zmarłego sędziego (sędziego w stanie spoczynku) nie może być porównywane z rentą rodzinną należną członkom rodziny zmarłego sędziego. Renta rodzinna to świadczenie z ubezpieczenia społecznego przysługujące z tytułu utraty żywiciela, pochodne od świadczenia z ubezpieczenia społecznego (renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy). Uposażenie rodzinne jest świadczeniem pochodnym od świadczeń przysługujących sędziemu ze stosunku pracy. W ocenie Sądu Najwyższego poza odesłaniem do powszechnych przepisów ubezpieczenia społecznego, w zakresie warunków uprawniających członka rodziny do nabycia świadczenia w postaci uposażenia rodzinnego, nie ma żadnych innych normatywnych przesłanek traktowania uposażenia rodzinnego tak jak renty rodzinnej. Wynika to z tego, że funkcjonalne podobieństwo obu tych świadczeń nie zmienia ich prawnego charakteru i nie uzasadnia przenoszenia zasad oraz rozwiązań legislacyjnych właściwych stosunkom ubezpieczenia społecznego (renta rodzinna) na stosunki zobowiązaniowe prawa pracy (uposażenie rodzinne). Co istotne Sąd Najwyższy zauważył, że nie sprzeciwia się temu zasada równego traktowania ubezpieczonych, ponieważ sędziowskie uposażenie rodzinne nie jest świadczeniem z ubezpieczenia społecznego i zasady dotyczące tej dyscypliny prawa nie mogą być na nie przenoszone. Podzielając w pełni powyższe stanowisko Sąd Rejonowy uznał, że do wypłaty powodowi M. B. uposażenia rodzinnego po zmarłej żonie U. B., która w chwili śmierci, była sędzią Sądu Okręgowego w Z., wystarczające jest spełnienie warunków przewidzianych ustawowo dla nabycia prawa do renty rodzinnej w myśl art. 70 ust. 1 pkt 1 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, zaś wysokość uzyskanego przez niego przychodu nie jest istotna, gdyż do tego świadczenia nie stosuje się przepisów o zawieszeniu renty rodzinnej.

Przyjmując za podstawę wykładni art. 102 § 1 P.u.s.p. wspomniany wyżej wyrok Sądu Najwyższego Sąd Rejonowy przyjął, że sama wysokość dochodzonego roszczenia nie była sporna, stąd Sąd Rejonowy zasądził dochodzoną kwotę z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od kwot częściowych od 1-go dnia następnego miesiąca, po miesiącu, za które uposażenie było należne (art. 481 § 1 i 2 k.p.c. w związku z art. 300 k.p.) oraz stosownie do wyniku procesu orzekł o kosztach procesu.

Apelację pozwanego od powyższego wyroku Sąd Okręgowy w Lublinie wyrokiem z dnia 30 grudnia 2021 r. oddalił i zasądził od pozwanego Sądu Okręgowego w Z. na rzecz powoda M. B. kwotę 1.350 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa za drugą instancję. Zasadniczo Sąd Okręgowy w pełni podzielił ustalenia faktyczne i wywód prawny Sądu Rejonowego. W pierwszej kolejności jednak Sąd Okręgowy stwierdził nadto, że świadczenie z tytułu uposażenia po zmarłej żonie powoda jest świadczeniem okresowym. Odwołał się w tym zakresie do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 1974 r., PR 362/73, w którym podkreślono, że świadczenie jednorazowe różni się od roszczenia okresowego (renty, odsetek, czynszu itp.) tym, że poszczególne składniki tego wynagrodzenia zalicza się na poczet jednego świadczenia. Sąd Okręgowy nawiązał również do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2009 r., (II CSK 409/2008), w którym Sąd Najwyższy identycznie określił różnice między świadczeniem jednorazowym i okresowym przyjmując, że tym różni się świadczenie okresowe od jednorazowego, spełnianego sukcesywnie lub ratałnie, że wpłacane okresowo kwoty nie są zaliczane na poczet jednego świadczenia. Przyjmując, iż w sprawie mamy do czynienia ze świadczeniem okresowym przysługującym powodowi na podstawie określonego stosunku prawnego za kolejny okres wymagalności, nie jest dopuszczalne ponowne badanie i ocenianie przez sąd zdarzeń prawnych, odnoszących się do zasady odpowiedzialności pozwanego, w takim zakresie, w jakim były one przedmiotem rozstrzygnięcia w prawomocnym wyroku wydanym w procesie między tymi samymi stronami o świadczenie należne za wcześniejsze okresy wymagalności (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 2018 r., III CZP 3/18). Sąd Okręgowy skonkludował, że skoro przedmiot sporu w sprawach VII P 380/20 i VII 151/20 Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie sprowadza się wyłącznie do tego, czy do uposażenia należnego członkowi rodziny zmarłego sędziego stosuje się przepis

art. 104 ust. 7 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, to znaczy, że dotyczy on zasady odpowiedzialności pozwanego. Zasada ta została przesądzona w sprawie VIII Pa 41/20, w której prawomocnym wyrokiem z dnia 29 kwietnia 2021 r. oddalono apelację pozwanego, dzieląc w całości ustalenia i wykładnię prawa zaprezentowaną przez Sąd Rejonowy, co wyklucza, ponownie badanie przez Sąd Okręgowy czy uposażenie to mu przysługuje. Jako argument dodatkowy Sąd Okręgowy podzielił też zarówno ustalenia faktyczne jak i rozważania prawne Sądu Rejonowego, odwołujące się do wyroku Sądu Najwyższego wydanego w sprawie I PK 78/17. Ponadto Sąd Okręgowy podzielił też rozważania prawne zawarte w uzasadnieniu wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie w sprawie VIII Pa 41/21, w szczególności w części, w której Sąd Okręgowy w sprawie VIII Pa 41/21 trafnie podkreślił, że nie ma znaczenia w sprawie stanowisko wyrażone w spornej między stronami kwestii przez Ministerstwo Sprawiedliwości. Sąd Okręgowy trafnie tam podkreślił, że wykładnia prawa należy do organów stosujących prawo i podlega kontroli sądowej, a sąd nie jest związany stanowiskiem uczestników obrotu prawnego, bowiem samodzielnie w oparciu o ustawę i własne sumienie dokonuje interpretacji obowiązujących przepisów.

Taki wywód Sądu Okręgowego Lublinie legł u podstaw oddalenia apelacji na podstawie art. 385 k.p.c. i orzeczenia o kosztach procesu, stosownie do wyniku procesu.

W skardze kasacyjnej - wywiedzionej od powyższego wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie - pozwany Sąd Okręgowy w Z. zaskarżył go w całości i zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego:

1. art. 102 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U.2020.2072; dalej jako P.u.s.p. lub ustawa ustrojowa) poprzez błędną jego wykładnię, skutkującą przyjęciem, że w zakresie warunków nabycia uposażenia rodzinnego odsyła on do przepisów ustawy o emeryturach i rentach tylko w zakresie warunków wymaganych do uzyskania renty rodzinnej, tj. do art. 68-71 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U.2021.291; dalej też jako ustawa emerytalna), a nie do zasad, na jakich renta rodzinna przysługuje, w szczególności do art. 104 ust. 7 i 8 ustawy emeryturach i rentach,

2. art. 104 ust. 7 i 8 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w zw. z art. 102 § 1 tej ustawy przez błędną wykładnię polegającą na ich niezastosowaniu i uznaniu, że przewidziane w art. 104 ust. 7 i 8 przesłanki zawieszenia wypłaty świadczenia traktować należy jako grupę odrębną od warunków jego uzyskania,

3. art. 70 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w zw. z art. 102 § 1 ustawy przez błędną wykładnię polegającą na ich niezastosowaniu w sprawie.

Wskazując na powyższe zarzuty skarga kasacyjna wносиła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Lublinie, a w przypadku stwierdzenia podstaw - o uchylenie w całości również zaskarżonego orzeczenia Sądu Rejonowego Lublin-Zachód w Lublinie i przekazanie sprawy do rozpoznania temu Sądowi.

Jako wniosek ewentualny, skarga zawierała wniosek o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i rozstrzygnięcie sprawy co do istoty, stosownie do art. 398¹⁶ k.p.c., poprzez oddalenie powództwa w całości oraz orzeczenie o zwrocie spełnionego przez pozwanego świadczenia, jak także zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

We wniesionej odpowiedzi na skargę kasacyjną powód wnosił o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej i zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlegała oddaleniu, bowiem podniesione w niej zarzuty nie potwierdziły się. Dostrzec trzeba, że w skardze nie podniesiono zarzutów naruszenia przepisów postępowania (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.), co musi oznaczać - wobec braku podstaw do stwierdzenia nieważności postępowania - związanie ustaleniami faktycznymi Sądu drugiej instancji, jako poczynionymi niewadliwe (art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

Osią sporu w sprawie był charakter prawny uposażenia rodzinnego służącego rodzinie zmarłego sędziego, o którym mowa art. 102 § 1 ustawy ustrojowej, w

szczegółności czy jest to świadczenie z ubezpieczenia społecznego, czy też ma ono inny charakter. Przesądzenie tej kwestii ma pierwszorzędne znaczenie dla oceny zakresu odesłania z art. 102 § 1 ustawy ustrojowej do ustawy emerytalnej.

W pierwszej kolejności trzeba przypomnieć trzeba, że zgodnie z art. 65 P.u.s.p. stosunek służbowy sędziego nawiązuje się po doręczeniu mu aktu powołania. Nie oznacza to jednak, że jest to stosunek pracy z powołania. W doktrynie i orzecznictwie dominuje pogląd, stosunek pracy sędziego jest stosunkiem nawiązanym na podstawie mianowania w rozumieniu art. 76 k.p. (por. Prawo o ustroju sądów powszechnych, Ustawa o KRS, Komentarz; J. Gudowski, (red.) T. Ereciński, J. Iwulski, Warszawa 2009, s. 190). Sędzia przechodzący lub przenoszony w stan spoczynku nie traci stanowiska sędziego. Akt jego mianowania nie traci mocy, a sędzia nadal pozostaje w stosunku służbowym łączącym go z Państwem, z czym wiążą się określone realne obowiązki, których niedopełnienie może rodzić nawet odpowiedzialność dyscyplinarną (por. art. 104 § 2 i 3 P.u.s.p.). Przechodząc ze stanu czynnego w stan spoczynku sędzia przestaje pełnić czynną służbę, przestaje sprawować urząd sędziego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2005 r., I PK 246/04), a głównym skutkiem przejścia w stan spoczynku jest zaprzestanie sprawowania władzy sądowniczej (orzekania) oraz uchylenie niektórych praw i obowiązków korporacyjnych np. związanych z udziałem w organach samorządu sędziowskiego (por. K. Gonera [w:] Prawo o ustroju sądów powszechnych. Komentarz, red. A. Górski, Warszawa 2013, art. 99). Przechodząc w stan spoczynku, sędzia nie przestaje być sędzią, a tylko zmienia się zakres jego praw i obowiązków, co nie może nie mieć znaczenia dla oceny pobieranego przez niego świadczenia w stanie spoczynku. Skoro przejście w stan spoczynku nie niweczy stosunku służby sędziego, a tylko modyfikuje jego charakter, to również dotychczas pobierane wynagrodzenie za pracę, która przekształca się w uposażenie z tytułu stanu spoczynku nie traci swego pracowniczego charakteru (źródła). Konsekwentnie również w przypadku śmierci sędziego, osoby uprawnionej do zabezpieczenia po nim nie nabywają prawa do świadczenia z systemu powszechnego (prawa do renty rodzinnej) lecz nabywają prawo od uposażenia rodzinnego, którego źródłem jest ustawa ustrojowa. Nie ulega wątpliwości, że uposażenie rodzinne jest wyprowadzane ze stosunku pracy sędziego (wynagrodzenia za pracę), po którym

ono przysługuje, a zakres zastosowania do niego ustawy emerytalnej wynika z treści odesłania. Podniesiony w skardze kasacyjnej zarzut 1. i 3. dotyczą w istocie właśnie treści tego odesłania i w pewnym sensie są tożsame. Pozwany stoi na stanowisku, że odesłanie zawarte w ustawie ustrojowej jest szerokie i obejmuje nie tylko odesłanie w zakresie warunków nabycia tego świadczenia ale także swoim zakresem obejmuje też zasady dotyczące wypłaty (realizacji) tego świadczenia. Kwestia ta nie jest nowa i została już w orzecznictwie jednolicie przesądzona na niekorzyść pozwanego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 czerwca 2018 r., I PK 78/17, OSNP 2019 nr 1, poz. 5, cytowany w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2022 r., III PSK 16/22, LEX nr 3559592; wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 6 sierpnia 2020 r., III APa 11/20, LEX nr 3357926; wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 18 kwietnia 2016 r., III APa 4/16, LEX nr 2106963).

W judykatach tych podnosi się, że uposażenie rodzinne wywodzi się ze stosunku pracy i nie jest one w związku z tym świadczeniem z ubezpieczenia społecznego, w szczególności nie jest rodzajem renty rodzinnej, a art. 102 § 1 P.u.s.p. odsyła do ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1383 ze zm.), wyłącznie w zakresie warunków wymaganych do uzyskania renty rodzinnej, tj. do art. 68-71 tej ustawy. Trafnie przyjmuje się w nich, brak podstaw do przyjęcia, że art. 102 § 1 P.u.s.p. przez stwierdzenie "spełniającym warunki wymagane do uzyskania renty rodzinnej w myśl przepisów o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych" odsyła nie tylko do przepisów ustawy o emeryturach i rentach w zakresie warunków jakie należy spełnić, aby nabyć prawo do tego świadczenia, ale również do zasad realizacji nabytego świadczenia, w tym do art. 104 ust. 7 tej ustawy emerytalnej, stosownie do którego prawo do emerytury, renty z tytułu niezdolności do pracy oraz renty rodzinnej, do której uprawniona jest jedna osoba, ulega zawieszeniu w razie osiągnięcia przychodu w kwocie wyższej niż 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego (ust. 7). W kontekście zakresu odesłania podkreśla się również, że ustawa o emeryturach i rentach odróżnia warunki nabywania prawa do świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń

emerytalnego i rentowych od zasad ustalania ich wysokości i wypłaty. Warunki (przesłanki) powstania prawa do renty rodzinnej określa dział III, zaś odrębny dział VIII określa zasady ustalania świadczeń, w tym powstanie i ustanie prawa do świadczeń, a ponadto zawieszanie i zmniejszanie świadczeń. Nie ulega zatem wątpliwości, że w prawie ubezpieczeń społecznych wyraźnie odróżnia się nabycie prawa do świadczenia, co z reguły następuje z mocy ustawy z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa (por. art. 100 ust. 1 ustawy emerytalnej), od wypłaty tego świadczenia, co z kolei wymaga złożenia stosownego wniosku (art. 129 ust. 1 ustawy emerytalnej), a nadto sama wypłata mimo przysługiwania prawa do danego świadczenia może być z różnych przyczyn wstrzymana np. w przypadku zbiegu świadczeń, czy wstąpienia okoliczności, o których mowa w art. 134 ust. ustawy emerytalnej, czy zawieszenia (art. 103-106 ustawy emerytalnej). Wstrzymanie czy zawieszenie wypłaty świadczenia jest drastyczną ingerencją w będące w realizacji prawo do świadczenia, co wymaga szczególnie ścisłej wykładni norm na to pozwalających. W prawie ubezpieczeń społecznych zresztą zasadą jest ścisła wykładnia przepisów prawa, a dominującym rodzajem wykładni jest wykładnia językowa (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 maja 2012 r., I UK 400/11, LEX nr 1224678; z dnia 16 sierpnia 2005 r., I UK 378/04, OSNP 2006 nr 13-14, poz. 218; z dnia 23 października 2006 r., I UK 128/06, OSNP 2007 nr 23 - 24, poz. 359; z dnia 29 stycznia 2008 r., I UK 239/07, OSNP 2009 nr 7-8, poz. 103; z dnia 4 marca 2008 r., II UK 129/07, OSNP 2009 nr 11-12, poz. 155; z dnia 19 maja 2009 r., III UK 6/09, LEX nr 509028). Biorąc pod uwagę wyraźne rozdzielenie w ustawie emerytalnej prawa do świadczenia (spełnienia ustawowych warunków jego nabycia) od prawa do jego wypłaty (realizacji) oraz reguły ścisłej i dominującej wykładni językowej norm prawa ubezpieczeń – nie można przyjąć, że odesłanie w art. 102 § 1 ustawy ustrojowej do ustawy emerytalnej wykracza poza, literalnie wyrażnie w tym przepisie zakreślone, odesłanie do oceny spełniania przez członków rodziny sędziego warunków wymaganych do uzyskania renty rodzinnej. Zdaniem Sądu Najwyższego - bez porzucenia mających tu zastosowanie zasad wykładni ścisłej i językowej - nie da się wyprowadzić wniosku, że analizowane odesłanie obejmuje także zasady wstrzymywania bądź zmniejszania uposażenia

rodzinnego, w tym zawieszenia świadczenia na podstawie art. 104 ust. 7 i 8 ustawy emerytalnej.

Odnosząc to wszystko do podniesionych zarzutów kasacyjnych - powyższy wywód prowadzi do konstatacji, że nie może być mowy o naruszeniu art. 102 § 1 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych, ponieważ sądy obu instancji prawidłowo zdefiniowały i zastosowały w niniejszej sprawie zakres odesłania zawartego w tym przepisie do ustawy emerytalnej. Tym bardziej nie można też podzielić zarzutu naruszenia art. 70 ust. 1 ustawy emerytalnej w zw. z wspomnianym art. 102 § 1 P.u.s.p., bowiem spełnienia przez powoda przesłanek do nabycia uposażenia rodzinnego (a o tym mówi art. 70 ust. 1. ustawy emerytalnej) nikt w sprawie nie podważał. Inaczej mówiąc przedmiotem sporu w sprawie nie było to, czy służy mu prawo do tego świadczenia, lecz to czy świadczenie to z uwagi na wysokość innego, równoległe uzyskiwanego przychodu podlega zawieszeniu na zasadach określonych w ustawie emerytalnej.

Skoro, jak to wyżej wywiedziono, odesłanie zawarte w art. 102 § 1 P.u.s.p. do ustawy emerytalnej ograniczone jest w swojej treści wyłącznie do nabycia prawa do uposażenia rodzinnego (dotyczy określenia kręgu członków rodziny spełniających warunki do nabycia renty rodzinnej) i nie obejmuje zasad wypłaty uposażenia rodzinnego, to oczywiste jest, że nie mogło nastąpić naruszenie art. 100 ust. 7 i 8 ustawy emerytalnej, bo przepisy te nie znajdowały zastosowania w sprawie.

Warto na koniec odnotować, iż odrębna regulacja w zakresie zabezpieczenia społecznego sędziego i członków jego rodziny po nim pozostałych nie jest w istocie przywilejem, lecz ma swoje ustrojowe i gwarancyjne znaczenie. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 11 lipca 2000 r., K 30/09 (OTK 2000 Nr 5, poz. 145), podkreślił, że konstytucyjne gwarancje wynikające z art. 178 ust. 2 w związku z art. 180 ust. 3-5 Konstytucji RP wywierają istotny wpływ na sytuację rodzin zmarłych sędziów i sędziów w stanie spoczynku. Nie ulega zatem wątpliwości, że rodzina stanowi jedną całość, także w aspekcie bytowej sytuacji jej członków. Tym samym, skoro sytuacja ta wyznaczana jest przez szczególne uprawnienia sędziego, wynikające z prawa do wynagrodzenia czy też uposażenia w stanie spoczynku, to nie istnieją podstawy, by śmierć jednego z małżonków (rodziców) wprowadzała zmianę w prawnych regułach określających sytuację pozostałych członków rodziny.

Z tego względu uposażenie w stanie spoczynku jest nasycone ideą alimentacji, oznaczającą, że państwo zobowiązuje się do zaspokojenia wszystkich usprawiedliwionych potrzeb życiowych sędziów na godziwym poziomie, zaś to konstytucyjne zobowiązanie obejmuje również rodziny, przy czym idea ich alimentowania jest ściśle związana z sędziowskim systemem wynagrodzeniowo-uposażeniowym, który nie może być "poprawiany" w drodze ustawy zwykłej (zob. Z. Myszką, Sędziowskie uposażenia rodzinne, *Przegląd Ubezpieczeń Społecznych i Gospodarczych* 2000 nr 4, s. 12; J. Oniszczyk, Prawo rodziny sędziego do uposażenia rodzinnego, *Przegląd Ubezpieczeń Społecznych i Gospodarczych* 2000 nr 11, s. 36; J. Gudowski (red.), T. Ereciński, J. Iwulski, Prawo o ustroju sądów powszechnych, LEX 2009, komentarz do art. 102 ustawy oraz D. Michta, Uposażenie rodzinne przyznawane członkom rodziny zmarłego sędziego, *Iustitia* 2014 nr 2).

Takiemu rozumieniu uposażenia rodzinnego nie sprzeciwia się też zasada równego traktowania ubezpieczonych, ponieważ jak to wcześniej podkreślono sędziowskie uposażenie rodzinne nie jest świadczeniem z ubezpieczenia społecznego i zasady dotyczące tej dyscypliny prawa nie mogą być na nie przenoszone (por. uzasadnienie do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 1999 r., III ZP 6/99, OSNAPiUS 1999 nr 19, poz. 619; wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 12 czerwca 2002 r., II UKN 381/01, OSNP 2004 nr 2, poz. 37 i z dnia 29 stycznia 2008 r., I UK 239/07, OSNP 2009 nr 7-8, poz. 103 a także A. Górski (red.), K. Gonera, Komentarz do art. 102 P.u.s.p., LEX 2013).

Nie można też odmówić pewnego znaczenia dodatkowemu argumentowi, przytoczonemu przez Sąd Okręgowy, wyprowadzonemu z koncepcji świadczenia okresowego, przyjmującego związaną w niniejszym postępowaniu wcześniejszymi wyrokami zapadłymi między tymi samymi stronami. W tym zakresie trzeba mieć jednak w polu widzenia to, że stosowanie norm prawa cywilnego w sprawach z zakresu prawa pracy nie następuje wprost, a dopiero wtedy, gdy na gruncie Kodeksu pracy oraz pragmatyk pracowniczych (art. 5 k.p.) dana kwestia nie jest uregulowana i wówczas poprzez art. 300 k.p. takie zastosowanie wchodzi w grę. W sprawach z zakresu ubezpieczeń odrębności te akcentuje się jeszcze mocniej i neguje się co do zasady stosowanie norm prawa cywilnego bez wyraźnej normy odsyłającej (por. np. uzasadnienie uchwał Sądu Najwyższego: uchwały składu siedmiu sędziów Sądu

Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2010 r., II UZP 1/10, OSNP 2010 nr 21-22, poz. 267; z dnia 26 sierpnia 2021 r., III UZP 1/21, OSNP 2022 nr 1, poz. 6). Przy analizowanej koncepcji Sądu Okręgowego trzeba jeszcze zwrócić uwagę na dwie rzeczy. Po pierwsze pozwany bynajmniej nie kwestionuje istnienia samego prawa powoda do uposażenia rodzinnego nabytego wcześniej, a jedynie wskazuje na regulację rangi ustawowej, która w jego ocenie ma zastosowanie do tego świadczenia, powodując jego zawieszenie w razie przekroczenia bariery dochodowej. Tym samym wypłata świadczenia podlegałaby reaktywacji, gdyby osiągnął przychód powrócił poniżej progu powodującego jego zawieszenie. Po drugie trzeba też odnotować, że orzecznictwo sądowe dotyczące związania wcześniejszymi wyrokami na gruncie art. 365 i 366 k.p.c. staje się mniej sztywne, z wyraźną tendencją do zawężania tego związania, postrzeganego jako istotne ograniczenie zasady swobodnej oceny dowodów (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2021 r., III CZP 109/20, OSNC 2022 nr 4, poz. 38; wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 23 maja 2002 r., IV CKN 1073/00, LEX nr 55501; z dnia 28 czerwca 2013 r., I UK 29/13, LEX nr 1555186; z dnia 9 stycznia 2024 r., I USKP 66/22, LEX nr 3653007).

Reasumując rozważania, podniesione w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia prawa materialnego nie wystąpiły, co skutkuje jej oddaleniem na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1, 1¹ i 3 w z w. z art. 99 k.p.c. w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2, § 9 ust. 1 pkt 2, § 2 pkt 5 i § 20 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2023 r., poz. 1935).

[SOP]

[ms]